

BACHELOROPPGAVE

Barnehagene må ta mobbing på alvor.

Hva legger pedagogiske ledere i begrepet mobbing, og hvilke tiltak kan de iverksette for å prøve å forebygge mobbing i barnehagen?

av

Kandidatnummer: 630
Monica Eide Møster

Kindergartens must take bullying seriously.

Bacheloroppgave i Pedagogisk ledelse

SF3-312

Mai 2015

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen i Sogn og Fjordane sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen i Sogn og Fjordane tillatelse til å publisere oppgaven (Skriv inn tittel) i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

Fyll inn kandidatnummer og navn og sett kryss:

Kandidatnummer: 630, Monica Eide Møster

JA X NEI ___

Innhold

1.0 Innledning.....	4
2.0 Metode.....	5
2.1 Valg av metode.....	5
2.2 Det kvalitative intervju.....	6
2.3 Valg av informanter og datainnsamling.....	6
2.4 Behandling og analyse.....	7
2.5 Feilkilder, validitet og reliabilitet.....	7
2.5.1 Pilotstudie.....	8
2.5.2 Båndopptaker.....	8
2.6 Etske hensyn.....	9
3.0 Teori.....	9
3.1 Pedagogisk ledelse.....	9
3.2 Hva er mobbing?.....	10
3.3 Forekomst av mobbing i barnehagen.....	10
3.4 Hva legges i begrepet mobbing i barnehagen?.....	11
3.5 Forebyggende tiltak i barnehagen.....	12
3.6 Foreldresamarbeid.....	13
3.7 Lek og sosial kompetanse.....	14
3.8 Voksenrollen.....	15
4.0 Presentasjon av empiri.....	16
4.1 Hva legger pedagogiske ledere i begrepet mobbing i barnehagen?.....	17
4.2 Hvem/hvor har barna mobbingen fra?.....	17
4.3 Forebyggende tiltak som gjøres i barnehagen.....	18
5.0 Drøfting.....	20
5.1 Hva legger pedagogiske ledere i begrepet mobbing i barnehagen?.....	20
5.2 Forebyggende tiltak i barnehagen.....	21
5.2.1 Sosialkompetanse, lek og vennskap.....	21
5.2.2 Samarbeid med foreldre.....	22
5.2.3 Voksenrollen.....	23
5.2.4 Observasjon, refleksjon, tiltak, evaluering.....	24
6.0 Avslutning.....	25
Litteraturliste.....	27
Vedlegg 1 – Informasjonsbrev til informantene.....	29
Vedlegg 2 – Intervjuguide.....	30
Vedlegg 3- Samtykkeskjema.....	31

1.0 Innledning

”Gjennom media får vi innblikk i mange menneskers lidelseshistorier. Tv, film, litteratur og aviser presenterer bilder av mennesker som fornedres, krenkes, forfølges og hånes. Det kalles mobbing. Mobbing blant barnehagebarn synes ikke å ha fått den samme oppmerksomhet i forskningslitteratur eller blant fagfolk sammenlignet med mobbing blant skolebarn”. (Helgesen, 2014, s.11).

Mobbing er et veldig aktuelt og alvorlig tema som jeg synes det finnes for lite kunnskap om i barnehagene. Da vi skulle velge tema til bacheloroppgave kjente jeg fort at temaet mobbing var noe jeg ville sette meg mer inn i og lære mer om. Mobbing er noe som engasjerer meg, og jeg valgte også temaet på bakgrunn av en episode jeg opplevde i en barnehage hvor jeg var vikar. Valget handler også om at jeg synes det er viktig med god kunnskap om mobbing i barnehagene. Dette er fordi jeg har sett hvor store konsekvenser det kan få for personene det gjelder også i voksen alder.

”Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering”. (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 16).

I sitatet over kommer det tydelig frem at barnehagen skal jobbe for å forbygge mobbing. Mange mener at barnehagebarn er for små til å mobbe, og det står i sterk kontrast til forskningen som konkluderer med at små barn også kan mobbe andre barn (Helgesen, 2014). Hvis man får mer kunnskap inn i barnehagene om temaet, så tror jeg vi kan være med å hjelpe mange også når de skal videre på skole. Hvis vi tar mobbingen på et tidlig tidspunkt, kan vi kanskje hindre at mobbingen utvikler seg til noe mer alvorlig når barna begynner på skolen.

Det finnes lite forskning på dette område, likevel er mobbing et stort tema, og med tanke på omfanget av denne oppgaven må jeg avgrense litt for å få til ei oppgave som går nok i dybden. Jeg har valgt å ta for meg hva pedagogiske ledere legger i begrepet mobbing, og fokusere mest på hvilke forebyggende tiltak som finnes for å stoppe mobbing. Ut i fra de svarene jeg fikk i intervjuene mine, vil jeg vil se på hvordan leken kan være med på å forebygge mobbing. Jeg vil også se på hvordan voksenrollen i barnehagen kan være en forebyggende faktor, samt hvordan man kan få foreldrene aktivt med i forebyggende tiltak.

Jeg mener denne oppgaven er viktig for barnehagefeltet, og med denne oppgaven vil jeg bidra til at flere for øynene opp for mobbing, også i barnehagen. Ut i fra dette blir min problemstilling: *Hva legger pedagogiske ledere i begrepet mobbing, og hvilke tiltak kan de iverksette for å prøve å forbygge mobbing i barnehagen?*

Først vil jeg skrive litt om metoden jeg har valgt, deretter vil jeg ta for meg en del teori på området, og videre vil jeg presentere min empiri og drøfte dette opp mot teorien jeg har funnet. Avslutningsvis vil jeg oppsummere og ta for meg tanker om hva jeg ville gjort videre om jeg skulle jobbet mer med oppgaven.

2.0 Metode

”En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder”. (Aubert, 1985, s.196 i Dalland 2010, s.83).

Når man skal velge en metode må man velge en metode som vil belyse spørsmålet vårt på en faglig interessant måte, og gi oss gode data (Dalland, 2010). Vi skiller mellom to typer metoder (Dalland, 2010). De kvantitative metodene gjør informasjonen om til målbare enheter, mens de kvalitative metodene fanger opp meninger og avdekker holdninger som ikke lar seg måle (Jacobsen, 2013).

2.1 Valg av metode

Kvalitativ metode går i dybden, og fremstillingen tar sikte på å formidle forståelse, mens kvantitativ metode går i bredden og tar sikte på å få frem forklaringer (Dalland, 2010). Ut i fra det jeg ville finne ut følte jeg ikke at kvantitativ metode ville gi meg de svarene jeg trengte, og dermed falt valget på en kvalitativ tilnærming. Jeg vil få frem nyanserte og dekkende beskrivelser, og ved å ta i bruk den metoden går man som forsker i dybden, og samler informasjon for å få frem en helhetlig forståelse av konteksten (Jacobsen, 2013). Fordeler med å velge en kvalitativ metode er at man får nyanserte data fordi metoden er åpen. Informanten gir oss sine meninger og fortolkninger og man kommer ”under huden” på den som intervjues. *”Åpenhet, nyanserikdom, nærhet og fleksibilitet gjør at intensive design ofte gir data med høy intern gyldighet”* (Jacobsen, 2013, s.62). Denne metoden er også fleksibel. Det vil si at vi kan gå tilbake å endre problemstillingen underveis dersom vi får vite noe mer (Jacobsen, 2013).

Noen av ulempene med denne metoden er at det kan svært ressurskrevende. Et intervju kan ta lang tid, og da må man ofte nøye seg med å studere få enheter. Dette betyr i hovedsak at det er vanskelig å si om det man finner gjelder for andre enn de personene man har undersøkt (Jacobsen, 2013). En annen ulempe er at dataene er komplekse, og spørsmålet da blir om man klarer å forholde seg til kompleksiteten. Vi mennesker er lært opp til å se noe og overse noe annet, og det blir da en fare for at vi ubevisst siler ut en del av informasjonen vi får (Jacobsen, 2013).

2.2 Det kvalitative intervju

I et kvalitativt intervju er det lurt å stille utfyllende spørsmål for at svarene skal bli dekkende. Dette betyr i hovedsak at man må følge godt med på det som blir sagt, slik at vi gir informanten en oppfordring til å gi et mest mulig dekkende og beskrivende svar (Dalland, 2010). Jeg valgte å intervju fire pedagogiske ledere, og når man velger å intervju fagfolk er ofte svarene mer gjennomtenkt, og mulighetene for misforståelser blir mindre (Dalland, 2010).

Det finnes ulike typer intervjuformer, og valg av intervjuform må sees i sammenheng med problemstillinga da disse vil gi forskjellige svar. Et intervju kan være halvstrukturert eller strukturert. Med et strukturert intervju vil man stille spørsmål som man har utarbeidet i forkant, noe man kaller en intervjuguide (Jacobsen, 2013). Med et halvstrukturert intervju legger man ikke noen føringer for samtalen, men har muligheten til å bygge videre på noen av svarene informanten kommer med. Jeg laget en intervjuguide, og fant ut at jeg ville ha muligheten til å kunne bygge videre på noe av det informanten sa hvis de kom opp med informasjon som kunne styrke min problemstilling. Derfor valgte jeg et halvstrukturert intervju som metode.

2.3 Valg av informanter og datainnsamling

De jeg har valgt å intervju blir fremstilt som informant. I metodebøkens ordforklaringer finner vi det at om en "informant" står "*vanlig betegnelse på den utforskede*" (Dalland, 2010, s.131).

Jeg valgte informantene helt tilfeldig ved å sende en mail til ulike barnehager for å høre om noen hadde tid til å stille opp som informant til mitt prosjekt. I mailen skrev jeg at jeg trengte en pedagogisk leder som kunne tenke seg å stille opp som informant til et intervju hvor temaet var mobbing. Videre la jeg med et skriv til informantene hvor jeg redegjorde for anonymisering og bruk av båndopptaker. To pedagogiske ledere fra samme barnehage takket ja. I tillegg takket to andre pedagogiske ledere ja. De to som var fra samme barnehage, var pedagogiske ledere på to forskjellige avdelinger. Jeg satte så opp tid og sted for intervjuene. Alle informantene var kvinner som hadde jobbet som pedagogiske ledere i alt fra 2 til 30 år. Dette var tilfeldig, og hadde heller ingen relevans for oppgaven min. På den annen side ga dette grunnlag for å skape bredde i funnene mine, da de hadde veldig ulik fartstid fra barnehagen.

I forkant av intervjuene hadde jeg laget en intervjuguide som sikret meg å få svar på alle spørsmålene som jeg trengte for å få svar på problemstillingen min. "*Uten tilstrekkelige holdepunkter i data kan vi ikke belyse problemstillingen godt nok*". (Dalland, 2010, s.119). Jeg startet intervjuet med å gjenta formålet, og gjorde de oppmerksomme på anonymisering, og at opptakene ville bli slettet så fort oppgaven er blitt godkjent. Dette gjorde jeg for å berolige informantene som var engstelige for hvordan informasjonen skulle bli brukt (Ringdal, 2013). Deretter startet jeg selve intervjuet med et

generelt spørsmål der de kunne fortelle litt om seg selv. Ved å stille slike typer spørsmål løser man stemningen litt opp (Jacobsen, 2013). I noen tilfeller ble det naturlig med oppfølgingsspørsmål, og disse svarene styrket problemstillingen ytterligere. Avslutningsvis kunne de ta opp noe mer hvis de hadde behov for det, og det var en naturlig måte å avslutte intervjuene på. Alle fire intervjuene varte omtrent i en halvtime, og dette var nok tid til å få belyst alle spørsmålene uten at noen gikk lei.

2.4 Behandling og analyse

Etter å ha samlet inn data sitter vi igjen med et uoversiktlig råmateriale som må sorteres (Dalland, 2010). Vi må få oversikt over hvilke opplysninger vi har fått inn, og vi må se hvilken relevans denne informasjonen har for problemstillingen vår. Etter at jeg hadde intervjuet informantene, ble intervjuene transkribert. Når svarene blir omgjort til tekst mister vi stemmenes nyanser, mimikken og kroppsspråket. Når vi skriver ut et intervju vil vi bevare mest mulig av det som opprinnelig skjedde, derfor er det viktig at vi tar notater underveis i intervjusituasjonen, da dette kan hjelpe oss når teksten skal tolkes (Jacobsen, 2013).

Når jeg skulle analysere, tematiserte jeg først innholdet i hvert enkelt intervju for å finne frem til de viktigste temaene som jeg trengte for å kunne svare på problemstillingen. Deretter delte jeg inn i kategorier, og på den måten kunne jeg sammenligne informasjonen fra informantene. Jeg ser i ettertid at jeg kunne vært enda mer strukturert i bearbeidingen av intervjuene ved og for eksempel dele de ulike temaene og kategoriene inn i fargekoder. Dette hadde forenklet det videre arbeidet med informasjonen (Dalland, 2010).

2.5 Feilkilder, validitet og reliabilitet

Metoden har betydning for undersøkelsens reliabilitet. Det er viktig å tenke om metoden vi har valgt vil påvirke resultatene vi kommer frem til (Jacobsen, 2013). Gjennom å drøfte reliabilitet og validitet prøver jeg å stille meg kritisk til kvaliteten på mine empiriske funn (Jacobsen, 2013). Validitet betyr at det som måles må ha relevans og gyldighet, mens reliabilitet betyr pålitelighet. Pålitelighet handler om at man må utføre metoden korrekt, og at man må oppgi feilmarginer som eventuelt skulle forekomme (Dalland, 2010).

I forkant av intervjuene prøvde jeg ut intervjuguiden min på en pedagogisk leder i barnehagen jeg jobber. Dette bidro til høyere reliabilitet, og gjør oppgaven min mer troverdig. Det at jeg valgte å ha bare fire informanter gjør at man ikke kan si at resultatene gjelder hele populasjonen. Funnene kan ikke generaliseres, men gi oss et innblikk på problemstillinga. Jeg kunne styrket validiteten ved å ha flere informanter, men dette var det ikke tid eller plass til da denne oppgaven ikke er så stor (Jacobsen, 2013).

I et intervju ligger det en mulig feilkilde i kommunikasjonsprosessen. Om for eksempel informanten har oppfattet spørsmålet rett, og om jeg har forstått svaret rett (Dalland, 2010). Jeg opplevde noen ganger at informantene svarte på et spørsmål og spurte om det var det jeg mente med spørsmålet. Jeg stilte også noen ganger spørsmål om jeg ikke forstod helt hva informanten mente. Ved å stille slike oppklarende spørsmål til hverandre styrket vi påliteligheten til intervjuet. Bruk av båndopptaker kan også minske påliteligheten dersom lyden ikke er god nok (Dalland, 2010). For å være sikker på at det ble god lyd på opptaket testet jeg ut på forhånd hvor nært opptakeren måtte være informanten for å høre svarene godt.

2.5.1 Pilotstudie

For å få til et best mulig intervju er det lurt å teste ut spørsmålene sine i forkant. En forundersøkelse kan øke gyldigheten til hovedundersøkelsen og vi kan da bli sikrere på at vi stiller de riktige spørsmålene (Jacobsen, 2013). Ved å gjennomføre pilotintervjuet oppdaget jeg fort at mange av spørsmålene mine ble for like. Jeg erfarte også at intervjuet ble noe kort, og måtte dermed endre på en del av spørsmålene til datainnsamlingen min slik at svarene jeg fikk ble mer utfyllende.

”Intervjuspørsmålene bør oppfordre til beskrivelser”. (Dalland 2010, s.151). Ved å stille *”hvorfor”*-spørsmål kan informantene fort bevege seg bort fra det spontane, og jeg opplevde å få mindre av de svarene jeg ønsket.

En annen erfaring var at jeg ikke kunne spørsmålene godt nok selv. Jeg måtte lese gjennom dem flere ganger før jeg stilte dem høyt. Jeg lærte da at jeg måtte forberede meg bedre, og kunne spørsmålene så å si utenat. Dette førte til bedre flyt og en løsere samtale i intervjuet, og på den måten fikk jeg ytterligere informasjon til oppgaven min. Jeg erfarte at pilotstudie gjorde meg tryggere og mer forberedt da jeg skulle utføre den virkelige innsamlingen av data.

2.5.2 Båndopptaker

Til intervjuene mine brukte jeg båndopptaker. Fordelen med å bruke båndopptaker synes jeg var at jeg kunne høre opp igjen intervjuet og jeg slapp å bruke tida på å notere alt informantene sa. Dermed kunne jeg konsentrere meg fullt ut om informantene. Jeg fikk også muligheten til å sjekke om jeg hadde gått glipp av viktig informasjon ved å høre det opp igjen flere ganger. Ved å bruke båndopptaker får vi med ordrett hva informantene sier, og vi slipper å skrive ned alt, og får dermed en mer naturlig samtalekontakt med den som intervjues (Jacobsen, 2013). Ulempen er selvsagt at man ikke fanger opp følelser, men dette kan man da notere seg underveis i samtalen når man slipper å notere ned hele intervjuet (Dalland, 2010). En annen ulempe er at kanskje informantene synes det er ubehagelig, og at det kan påvirke svarene (Jacobsen, 2013). Personlig synes jeg at å bruke båndopptaker var befriende, og det ga meg og informantene en friere samtale.

2.6 Etiske hensyn

Vår viktigste oppgave er å beskytte informantene. Det må foreligge et samtykke, og informantene må få full informasjon om hva de går til. Det er frivillig, og de må forstå at de blir anonymisert (Dalland, 2010). Anonymitet innebærer at det er helt umulig å koble informasjonen vi finner til informantenes identitet (Jacobsen, 2013). For mange er det å få være anonym ei forutsetning for å delta i et intervju (Dalland, 2010). Jeg informerte informantene i forkant gjennom et informasjonsskriv hvor jeg var helt tydelig på at de ble anonymisert. I noen av intervjuene fikk jeg eksempler og praksisfortellinger om enkeltbarn. Jeg fikk ikke vite annet enn alder på disse barna, så det er ikke mulig å identifisere barna på noen som helst måte i denne oppgaven. De som stiller opp til intervju må også vite at de på hvilket som helst tidspunkt kan trekke seg fra videre deltakelse (Dalland, 2010). Et annet etisk dilemma var bruk av båndopptaker. Jeg informerte informantene om at det var bare jeg som skulle høre på opptakene, og at de ville bli slettet med en gang oppgaven ble godkjent. Jeg har også prøvd å gjengi resultatet så korrekt som mulig, og på denne måten kan informantene kjenne seg igjen i måten svarene er gjengitt på dersom de skulle ha lest oppgaven (Jacobsen, 2013).

3.0 Teori

Det har nok til alle tider vært slik at mennesker har blitt mobbet, plaget eller trakassert, og det er derfor noe merkelig at det var først på 70-tallet at man på en systematisk måte begynte å undersøke dette fenomenet (Pettersen, 1997). Det har først og fremst vært forsket på dette temaet i skolene, og etter hvert også på arbeidsplassene. Det er først i de senere år at man har begynt å forske på dette området i barnehagene, og noe av grunnen til dette er nok at forskningen som ble gjort i skolene viste at andelen barn som blir mobbet der, øker med synkende alder (Pettersen, 1997). Ny forskning viser også at mye av det vi vet om mobbing fra skolene, kan ha stor overføringsverdi til barnehagen (Skram, 2006 i Befring og Helland, 2006).

3.1 Pedagogisk ledelse

Ledelse er et sentralt arbeidsområde innenfor alle organisasjoner, også i barnehagen. I en barnehage er det som regel en pedagogisk leder på hver avdeling, samt en sentral leder for hele barnehagen. De fleste som utdanner seg til førskolelærer blir ledere og trenger dermed kunnskap om ledelse (Skogen, Haugen, Lundestad & Vaagan Slåtten, 2009). For å skape et trygt og bra barnehagemiljø er det viktig å ha kompetente og gode ledere. Det er også viktig at man har kunnskap om mellommenneskelige relasjoner, slik at du kan vite hva som skjer med enkelte mennesker i visse situasjoner. En god leder bør man kjenne til hva som skaper trivsel, hvordan personalet blir motiverte og hvordan man får de andre rundt seg til å ville gjøre en innsats. "Et motivert og kompetent personale er selve bærebjelken i barnehagedriften" (Skogen et.al, 2009, s.20). En god leder skal også

få personalet med på endringsprosesser og få de til å bli med å dra lasset i fellesskap. I denne oppgaven hvor mobbing er tema, er det å få med personalet på endring veldig viktig. For å kunne forebygge og stoppe mobbingen må personalet jobbe sammen, og da er det viktig med en god leder som kan motivere sine ansatte til å jobbe mot et felles mål.

3.2 Hva er mobbing?

Det finnes mange ulike definisjoner på mobbing. En kan forklare mobbing som blant annet en relasjon mellom en aggressiv og en svak part, som også kan involvere flere som da er støttespiller for den som mobber (Helgesen, 2014, s.20). Begrepet mobbing skal ikke brukes når to personer med tilnærmet lik styrke krangler eller sloss, det må være en ubalanse i styrkeforholdet. Det vil si at den personen som utsettes for negative handlinger har vanskeligheter med å forsvare seg (Klepp og Aarø, 2009).

Dan Olweus og Erling Roland har vært ledende rundt forskningen omkring begrepet mobbing (Pettersen, 1997). Dan Olweus (1997) definerer mobbing på følgende måte: *“En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer”*. Man kan presisere negative handlinger nærmere ved å si at det er når noen prøver å påføre andre skade eller ubehag med hensikt (Klepp og Aarø, 2009). Olweus skiller også mellom indirekte og direkte mobbing, og mener at direkte mobbing er når det er åpne angrep på offeret, mens indirekte mobbing handler mer om utestengelse fra gruppa (Pettersen, 1997, s. 13). Hvis en person er utestengt fra kameratgjengen, eller har vanskeligheter med å få seg venner snakker vi om indirekte mobbing. Dette er viktig å følge med på, da dette er den mindre synlige formen for mobbing (Olweus, 1997). Erling Roland støtter definisjonen til Dan Olweus, og definerer mobbing på denne måten: *Mobbing er fysiske eller sosiale negative handlinger, som utføres gjentatte ganger over tid av en person eller flere sammen, og som rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen”* (Roland, 2014, s.25).

Selv om det er ulike definisjoner på mobbing, har definisjonene nesten identiske elementer.

Internasjonalt har det gradvis vokst frem en nokså samstemt forståelse av hvordan mobbing bør defineres og de fleste forskere er av den oppfatning at mobbing er en negativ atferd der hensikten er å såre eller påføre offeret skade (Roland, 2014). Ut i fra definisjonene å dømme er de også enige om at dette er noe som må skje gjentatte ganger, og inneholde et ujevnt styrkeforhold mellom partene.

3.3 Forekomst av mobbing i barnehagen

Det har vært store diskusjoner på mobbebegrepets plass i barnehagen (Kristensen, 2008 i Lund, 2014). Det virker som det er et utbredt syn at barnehagebarn er for små til å mobbe fordi de ennå ikke skal ha den modenheten som skal til for å gjennomføre bevisste handlinger som ekskluderer andre fra fellesskapet. (Helgesen, 2014, s.11). Svært mange blir derfor overrasket når barnehagebarn

knyttet til mobbing, og dermed har det lenge vært et ukjent fenomen for mange at det også forekommer mobbing i barnehagene. I Goldstein, Tisak og Boxer (2002), i Helgesen (2014), står det at barnehagebarn har en forståelse av at noen av handlingene de gjør mot andre barn kan gjøre vondt, og konkluderer dermed med at barnehagebarn er i stand til å mobbe. Søbstad (2006) sier at mange barnehageansatte blir provosert når man bruker begrepet mobbing i barnehagen (Søbstad i Skram 2006). Videre sier han at dette er å gjøre barna en bjørnetjeneste, når det finnes så mange signal på mobbing også i barnehagen.

Selv om vi i liten grad erkjenner at også barnehagebarn kan mobbe viser forskningen det motsatte. Forskning om mobbing har en forholdsvis ung historie, men på 1990-tallet ble en av de første undersøkelsene gjort på mobbing i barnehagen. Her ble 65 jenter og 55 gutter intervjuet etter at det hadde blitt vist ulike situasjonsbilder. Undersøkelsen konkluderte med at 10-20 prosent av barna opplevde mobbing en eller flere ganger i uken (Lund, 2014). I 2012 fant NTNU samfunnsforskning ut at 12 % av barna i barnehagen opplevde å bli plaget av andre barn. De observerte og intervjuet 170 barn i 17 forskjellige barnehager i Sør-Trøndelag (Dahl, 2015). I en undersøkelse gjort av forskningsinstituttet NOVA hvor 758 styrere ble spurt om de har opplevd mobbing mellom barn i barnehagen svarer hver tiende at det forekommer jevnlig. Hvis dette er noe som forekommer i hver tiende barnehage, er det et problem som krever en viss oppmerksomhet (Gulbrandsen og Eliassen, 2012).

3.4 Hva legges i begrepet mobbing i barnehagen?

Hvis man ser på de ulike definisjonene av mobbing, så innebærer det først og fremst en intensjon om å skade noen. Dette er ikke spesielt for mobbing, men aggressiv atferd generelt, og det finnes ingen tvil om at barn i barnehagen kan oppføre seg aggressivt (Pettersen, 1997). Dette er ikke det samme som å si at barna i barnehagen skjønner konsekvensene av det de gjør. Førskolebarn ser bare den umiddelbare effekten av sin atferd, og kan ikke forestille seg den langsiktige effekten av sine handlinger (Pettersen, 1997). Barnehagebarn har heller ikke den samme evnen som barn i skolen til å sette seg inn i andre menneskers perspektiv, og det er nok noe av dette som er grunnen til at mange er skeptisk til å kalle det for mobbing i barnehagen.

At det er ubalanse i styrkeforholdet mellom mobber og offer er ikke nødvendigvis noe mobberen har tenkt på. Men dette bidrar til at de negative handlingene fortsetter fordi i mobberens øyne er handlingene vellykket, og dermed ser barna at det lønner seg. Av dette kan vi forstå at barn ikke trenger å være ondskapsfulle for at vi kan si at de mobber andre barn, de trenger bare å ha lært seg at handlingen de gjør overfor bestemte barn lønner seg (Pettersen, 1997).)

Gjentatte handlinger over tid mot samme offer er også et viktig element i mobbing, og her kommer også et spørsmål om barn i førskolealder kan være så beregnende. I følge Pettersen (1997) trenger ikke slik systematisk atferd innebære noen form for langsiktig planlegging. Mobberen "får det som han vil", offeret reagerer på samme måte, og det fortsetter å lønne seg for den som tar initiativet til det. Dette betyr også at de voksne og de andre barna tillater det de ser, og det ikke får noen konsekvenser for den som utfører de negative handlingene. Med dette kan vi forstå at vi også kan snakke om systematisk mobbeatferd hos barn i barnehagen (Pettersen, 1997).

Det at de voksne ikke tør å se på noen av problemene i barnehagen som mobbing, er også et stort problem. Pettersen (1997) skriver at de voksne kanskje er usikker på hva man kan se på som mobbing i barnehagen og av den grunn blir det en misforstått toleranse. Hvis de voksne hadde turt og sett på noen av problemene som mobbing, og grepet inn, ville ikke problemene utviklet seg på samme måte. I barnehagen finnes det en del uskyldig småslossing, og det kan dermed være vanskelig å vite hvor grensen går for å gripe inn. Dette kan føre til at barnehagen gir god grobunn for negative scenario.

3.5 Forebyggende tiltak i barnehagen

Tiltak på mobbing går ut på å skape holdninger, og bygge normer mot mobbing (Roland, 2014). Generelle tiltak mot mobbing i barnehagen kan være å snakke med barna om mobbing ved starten av hvert barnehageår, og at man har samtaler med barna med jevne mellomrom (Pettersen, 1997). At de voksne retter ekstra oppmerksomhet mot de stedene man normalt ikke er så intensivt til stede vil også være et forebyggende tiltak. Et annet viktig tiltak som nevnes i Pettersen (1997) er samtalen med de enkelte involverte. Dette gjelder både mobberen og offeret. Her bør man i samtale med offeret bygge opp om dets selvtillitt, og tro på egne ferdigheter og positive sider, samt lære barnet en annen måte å takle situasjonene med mobberen på (Pettersen, 1997). Samtalen med mobberen bør dreie seg om å gi en klar beskjed om at den type atferd ikke skal finne sted, og hva denne type atferd kan gjøre med offeret. Disse barna bør også få veiledning i en alternativ måte å oppføre seg på overfor offeret (Pettersen, 1997)

Det er viktig at hvert enkelt barn blir sett og hørt hver dag i barnehagen. Det er ikke alle barn som krever like mye, men det er viktig at personalet ser både de "høylidte" og de "stille" barna. Det er fire elementer som er avgjørende for at dette skal fungere, og det er å observere barna, reflektere, handle og evaluere om alle barn faktisk blir sett og hørt hver dag. Observasjon handler om det å være bevisst, og det handler om hvilke "briller" man har på. Hvis man har et problemfokus, og er på jakt etter sine sannheter finner man alltid noe som kan bekrefte dette. Det er viktig at flere voksne observerer bevisst slik at det man ser blir knyttet til ulike "briller". Dette for at observasjonene til

enkelte voksne kan være en feilkilde fordi de har ulike relasjoner til forskjellige barn (Helgesen, 2014).

Refleksjon er viktig for å åpne opp for nye ideer som styrker relasjoner barna i mellom, og relasjonen mellom barna og de voksne. Dette er også viktig for at man kan finne ut om de voksne har gjort feiltrinn i møte med barn, og da blir konfrontert med dette. Det kan føre til ubehagelige situasjoner for enkelte ansatte, men av og til er det dette som skal til. Refleksjon skal være utfordrende slik at nye tanker og ideer vokser frem. Dette kan spesielt være vanskelig når man drøfter noe så alvorlig som mobbing, hvor man kan finne ut at noen voksne er med på å opprettholde denne atferden (Helgesen, 2014). Hvis man gjennom observasjon og refleksjon oppdager dette, er det viktig å være raus overfor hverandres feiltrinn, og prøve å snu det til noe som kan bli positivt i fremtiden. Allerede dagen etter kan barn få det bedre fordi noen gjennom refleksjon og dialog har sagt ifra om hendelser som skader barnet (Helgesen, 2014).

Det neste steget er handling. Her må tydeligheten til de voksne tre frem slik at ord blir omgjort til konkrete tiltak. Det er viktig at alle aktører er inneforstått med hva oppgavene innebærer, og dette må kommuniseres på en tydelig måte så det ikke blir misforståelser. Hvis enkelte er uenig i måten tiltakene iverksettes på må dette tas opp på et tidlig tidspunkt så man eventuelt kan gjøre justeringer i starten. Er det uenigheter som ikke blir tatt opp kan dette hemme tiltakene med at for eksempel noen mister motivasjonen for en aktiv handling (Helgesen, 2014).

Evaluering må prioriteres i en barnehage som vil være i utvikling, og er helt nødvendig bak gode endringsprosesser der mobbing skjer. Spørsmål barnehageansatte bør stille seg selv i forbindelse med denne prosessen er hva fungerer godt i denne barnehagen, hva skal til for å gjøre mer av dette, hva er det som ikke fungerer, og hva skal til for at en endring kan skje (Helgesen, 2014). Man kan både forebygge og stoppe mobbing ved å bruke observasjon, refleksjon, handling og evaluering. Det er flere faktorer som både kan hemme og fremme disse prosessene, som blant annet de voksnes syn på barn, samarbeid mellom voksne og barnehagens fleksibilitet. For at dette skal fungere trenger man en anerkjennende holdning både til barn, foreldre og kollegaer (Helgesen, 2014).

3.6 Foreldresamarbeid

Et godt foreldresamarbeid er viktig med tanke på forebygging av mobbing. Helgesen (2014) skriver at foreldres bidrag er sentrale for god utvikling hos barna. Hvis foreldrene aktivt får bidra med sine refleksjoner, sitt kjennskap til eget og andres barn, kan det føre til endringer for de tiltak som iverksettes. Man kan da se på en sak med andres øyne og andre sine synspunkter. Spørsmålene som er nevnt tidligere bør også stilles til foreldrene. Evaluering krever åpenhet for alle innspill, også fra foreldre. Når mobbing skjer og evalueringen er gjennomført rettes søkelyset mot den voksnes rolle.

Det er ikke alltid lett å ta i mot kritikk fra foreldre eller en kollega, men det er en del av en evaluerende praksis (Helgesen, 2014). Tilbakemeldingene må sees på som en måte å hjelpe de voksne til å bli enda bedre i møte med barna i barnehagen. Hvis noen av tiltakene ikke fungerer må en se på disse tiltakene som en læringsprosess mot å bli enda bedre. Da må man være fleksibel og åpen for nye innspill. På denne måten vil barnehagen være i utvikling, og hele tiden prøve å forbedre seg.

Olweus (1997) skriver om foreldresamarbeid i skolen og man har grunn til å tro at dette også kan gjelde i barnehagen. Når mobbing oppstår bør foreldrene til begge parter bli informert, og det er også tilrådelig å be om deres medvirkning for å få til forandringer. Et møte med foreldrene hvor man drøfter hvilke tiltak man kan iverksette for å finne en løsning på problemet kan være en god start. Her bør foreldrene til begge parter møte, og et riktig steg på veien kan være å få til en god relasjon og et godt samarbeid mellom foreldrene til begge parter. Foreldrene til mobberen må gjøre det helt klart for barnet at de ikke aksepterer slik atferd. Olweus (1997) skriver at hvis både skolen, som i dette tilfellet blir barnehagen, og foreldrene gir negative reaksjoner på barnets mobbing, vil sjansene være større for at en endring kan skje. Det er også viktig at barnet får mye ros fra foreldrene, og blir verdsatt når de forholder seg til reglene. På den annen side er det også viktig at det blir gitt konsekvenser hvis den negative atferden fortsetter. Foreldrene bør styrke barnets selvfølelse, og stimulerer barnet til å utvikle positive egenskaper. Det er viktig at foreldrene ikke blir overbeskyttende selv om de finner ut at barnet deres blir mobbet. Det kan føre til at barnet søker mest voksenkontakt, og isolerer seg fra de andre barna.

3.7 Lek og sosial kompetanse

Et annet tiltak som nevnes i en artikkel i familieverden.no er fokuset på voksne sin aktive deltakelse i barns lek. Der står det at mobbing i barnehagen kan stoppes ved at de voksne er aktivt deltagende i barns lek, og griper inn hvor det er nødvendig, samt at de må være oppmerksomme på barns trivsel og samværsmonstre i barnegruppen. Høyskolelektor, forfatter og barnehagelærer Terje Melaas sier i artikkelen at de voksne må slutte og bare fokusere på læring i barnehagen, og vise yrkesstolthet selv om man ikke bruker ordet læring hele tiden. Han sier videre at mange går ut av barnehagen med god avbrytningskompetanse i stedet for lekekompetanse. I lek må barna forholde seg til hverandre og skape relasjoner. Har de ikke den kompetansen blir barna eksperter på å bli avvist. Han mener at her må den lekende voksne komme inn, og gjøre slik at ingen faller utenfor leken.

Terje Melaas mener at grunnen til at noen barn havner utenfor leken er mangel på felles opplevelser.

”Uten felles opplevelser, tid og kontinuitet, blir det vanskelig å finne en fellesnevner i leken. Og det er lett å falle utenfor om barna ikke kjenner temaet eller ikke kan bruke tingene som brukes i leken”.

Rollespill er et godt egnet verktøy når det kommer til forebygging av mobbing. Dette kan brukes for at barna skal få kjenne på kroppen hvordan mobbing kan være, og rollespill krever at barna lever seg inn i sine roller. De som da spiller plagerer får da virkelig kjenne på de aggressive følelsene, og de som spiller offer får kjenne trykket fra plagerne. Improvisasjon er kjernen i et rollespill, og barna vil kjenne på de ulike følelsene på en sterkere måte enn i et ferdigskrevet stykke (Roland, 2014). I etterkant kan barna og de voksne samtale om hva de har gjort, og dette kan også være med på at barna får en bedre forståelse av hvordan mobbing kjennes ut for de som opplever det. Pettersen (1997) siterer David Best som mener at barn og ungdom forstår en situasjon bedre gjennom drama. Det at det blir visualisert noe gjennom dramatiske virkemidler gjør at barna lettere kan sette seg inn i en situasjon og identifisere seg med den rollefiguren sympatien ligger hos. Det finnes flere måter å bruke drama på i barnehagen, også for å forbygge mobbing. Et eksempel er at de voksne kan sette opp et teaterstykke hvor de selv medvirker. Det er viktig at de voksne i barnehagen gir barna tanker om temaet, slik at barna kan bruke det i sin lek.

Vi som barnehagelærere eller førskolelærere har et ansvar for alle barna, like mye de som mobber, som de som blir mobbet. Det er viktig å legge vekt på gode samspillrelasjoner med barna, og forsøke å forstå og hjelpe. Vi må gripe inn der det er nødvendig. Ingrid Lund, forsker ved universitetet i Agder, skriver at den største og sterkeste frykten for barna er å bli utestengt fra leken. Hun advarer de som jobber i barnehagen om å bagatellisere problemet, og mener at holdninger som at ”de er bare barn”, og ”litt erting har det alltid vært” er livsfarlig.

I følge rammeplanen (2011) er tidlige erfaringer med jevnaldrende av stor betydning for barnas samspillsferdigheter. Barnehagen er en viktig arena for at barna skal utvikle sosiale ferdigheter og utvikle vennskap. Sosial kompetanse handler om kunne samhandle positivt med andre. Ved at barna samspiller med hverandre, og de voksne, tilegnes de denne kompetansen. Det er viktig at alle barn får varierte samspillserfaringer. Vi kan se om barna har sosial kompetanse ved å se om de kan opprettholde vennskap eller ta initiativ til vennskap. Dette legger også barn fort merke til, derfor er det viktig at personalet gir alle barn muligheten til å kunne tilegne seg denne kompetansen så ingen barn bli utestengt på grunn av manglende sosial kompetanse.

3.8 Voksenrollen

Barn som blir mobbet og barn som mobber trenger tydelige og trygge voksne. De voksne må ha et system for hvordan mobbingen skal håndteres og vise barna at dette er noe de tar på alvor. Det

hjelper ikke med planer hvis det ikke blir gjort noen tiltak. Mobbingen går ikke over av seg selv, og de voksne må ikke tillate seg en holdning hvor de skal vente og se hva som skjer. Ansatte i barnehagen sammen med foreldre har et ansvar når mobbing skjer. De har en gyllen mulighet til å avdekke og forebygge mobbing når de er nært sammen med barna. Dan Olweus har kommet med noen råd når de voksne oppdager mobbing i barnehagen. Han mener det er viktig å ikke gå forbi barn som plager hverandre, da dette er en type atferd som barna tror vi aksepterer. Ikke spør om hva som har skjedd, men sett ord på det du har sett. Snakk direkte til barna og møt blikkene deres. Han sier videre at du skal være en voksen som bryr seg, barna trenger en sterk og tydelig voksen som både er støttende og sier hva som er akseptert atferd (Dahl, 2015).

Olweus (1997) skriver at ros og vennlig oppmerksomhet fra lærerens side er viktig for å påvirke elevenes oppførsel. Dette kan også gjelde barnehagebarn, og kan ha en god effekt på klimaet i barnehagen. Det er lettere for barn å ta til seg kritikk for uønsket atferd hvis man også blir verdsatt og føler seg likt. Man kan ha vanskeligheter med å gi ros til barn som veldig ofte utfører negative handlinger, selv om de også gjør ting som fortjener anerkjennelse. De voksne kan gi ros for at barna viser vennlighet og er hjelpsomme, og dette er særlig noe de barna som ofte har en negativ atferd trenger.

Manifest mot mobbing er et viktig tiltak i kampen mot mobbing utarbeidet av regjeringen, Foreldreutvalget for grunnopplæringen, Utdanningsforbundet, KS, Fagforbundet, Skolenes landsforbund og Norsk skolelederforbund. Dette er et forpliktende samarbeid som skal styrke den lokale innsatsen for gode oppvekst- og læringsmiljø. I 2013 var temaet "Voksne skaper vennskapssammen". Vennskap er noe av det viktigste ansatte i barnehagen kan hjelpe barna med i kampen mot mobbingen. Voksne er viktige rollemodeller og tilretteleggere for vennskap. I fjor var kampanjen rettet mot voksnes samarbeid på tvers av institusjoner, dette for å få til et inkluderende miljø der det er plass til alle. Hensikten er å fremme vennskap, danne gode relasjoner og forbygge mobbing. Vi vet at voksenrollen er viktig for å forbygge mobbing i barnehagen, og dette tiltaket hjelper til med å sette fokus på hvor sentral voksenrollen er (Utdanningsdirektoratet, 2014).

4.0 Presentasjon av empiri

Ut i fra mine empiriske funn vil jeg nå presentere de svarene som er relevant for oppgaven min. Jeg vil dele svarene inn i tre ulike kategorier. Den første delen omhandler hva de pedagogiske lederne legger i begrepet mobbing, den andre er hvor eller hvem barna har mobbingen fra, og den siste delen er hvordan de jobber i barnehagen for å forebygge mobbing.

4.1 Hva legger pedagogiske ledere i begrepet mobbing i barnehagen?

Da informantene skulle definere hva de la i begrepet mobbing i barnehagen var alle informantene enige om at dette var noe som måtte skje gjentatte ganger, og over tid. Alle fire nevnte utestenging av lek, slåing, skubbing og det at man sa stygge ting til hverandre som noe de så på som mobbing, men informant to, tre og fire likte dårlig å kalle det for mobbing i barnehagen. Dette fordi de mente at barnehagebarn er såpass små at de mente de ikke forstod konsekvensene av det de gjorde alltid.

Informant en fortalte at hun trodde mange i barnehagen så på det som mobbing når noen barn ikke vil leke med hverandre, eller sa at de ikke fikk komme i bursdagen til hverandre, men selv så hun ikke på dette som mobbing. Hun mente at den skjulte mobbingen hvor mobberen ikke trengte bruke annet enn blikk for å gjøre skade på offeret var det verste. Hun utdypet dette ved å si at det gjaldt spesielt i leken hvor mobberen visste hvilke virkemidler den skulle bruke for å få det akkurat som den ville. Enten ved å stenge barnet ute fra leken, eller få det til å gjøre akkurat som mobberen vil. Det at noen hadde makt over andre barn på denne måten, ved å få de til å gjøre ting som de egentlig ikke vil, mente informant en var den verste mobbingen. Dette mente hun fordi de ansatte i barnehagen la sjelden eller aldri merke til det.

Informant to sa at hun ikke før den siste tiden hadde turt og sett på det som skjer i barnehagen som mobbing. Hun fortalte at frem til nå hadde hun sett på det som noe uskyldig når noen barn ikke fikk være med i leken for eksempel, fordi barna er for små til å skjønne konsekvensene av det de gjør. Men også fordi at alle trenger ikke måtte leken sammen hver dag, og man kan ikke kalle det mobbing hvis dette er noe som skjer en sjelden gang. Hun fortalte likevel at hun selvfølgelig så på det som mobbing hvis det samme barnet ble utestengt fra leken gjentatte ganger og over en viss tid.

Informant tre og fire mente at det var greit at ikke alltid alle ville leke med hverandre, og at dette ikke var noe de så på som mobbing, hvis det ikke alltid var de samme barna som gikk igjen. Informant fire mente at det skulle mye til før man i barnehagen så på det som mobbing. Hun likte ikke å bruke ordet mobbing i barnehagen fordi barna ikke skjønner konsekvensene. Sitat fra informant fire; "Det må i hvert fall være over en lang periode mot det samme barnet, det er ikke mobbing om noen blir skubbet eller slått noen ganger. Jeg mener heller ikke at det er mobbing hvis to gutter med tilnærmet lik styrke sloss".

4.2 Hvem/hvor har barna mobbingen fra?

På spørsmål om hvor barna lærer seg mobbeatferden var alle fire informantene klar i sin tale. De mente at mesteparten av all mobbeatferd kom fra foreldrene. Informant en fortalte om en situasjon hvor de hadde tatt opp med foreldrene at ei jente hadde mye makt over de andre barna ved at hun bare kunne sette ett blikk i de andre, så gjorde de som hun ba om. Dette ble tatt opp med foreldrene

og de ble fortalt at dette kunne utvikle seg videre om det ikke ble tatt tak i. Foreldrene avfeide dette med engang og sa at det var bare typen denne jenta var, og at sånn var hun hjemme også. Det fantes ikke forståelse hos foreldrene. Informant en sa; "Hvis barna får lov å styre alt både i barnehagen og hjemme uten noen form for irettesettelser kan de utvikle mobbeatferd". Hun fortalte videre at foreldrene lot jenta styre alt og hun fikk aldri et nei. Informant tre mente at mye av grunnen til at barn kan utvikle mobbeatferd kommer av at foreldrene for eksempel snakker stygt om andre som barna hører. Hvis de sitter rundt middagsbordet og snakker stygt om naboen fanger barna dette opp og tror det er greit å snakke sånn om andre. Informant tre la til at hun trodde barna også kom på mye selv. "Barn som er annerledes eller litt svakere enn andre blir ofte hakket litt på". Informant to og fire var også samstemte med de andre informantene om at mobbeatferden først og fremst stammer fra foreldrene.

4.3 Forebyggende tiltak som gjøres i barnehagen

På spørsmål om forbyggende tiltak mot mobbing i barnehagen kom det flere ulike svar fra informantene, men alle var enige i at det viktigste var at de ansatte i barnehagen var til stede. Alle informantene var opptatte av den ansattes tilstedeværelse. De mente at personalet har veldig lett for å stoppe opp for å snakke med hverandre, spesielt når de er ute. Dette mente informant en var veldig skadelig for barna, for uteleken kan være en stor arena for mobbing, siden det er så stort område at det finnes alltid noen plasser de ansatte ikke er til enhver tid. Hvis det i tillegg er mye voksenprat er sjansen større for at noen barn kan bli mobbet uten at de ansatte får det med seg. Alle informantene nevnte også litt rundt det å være et forbilde for barna. "De ansatte i barnehagen og foreldre har et stort ansvar når det gjelder å være rollemodell", fortalte informant to. Hun la til at man ikke bør snakke stygt om andre, og spesielt ikke hvis barna hører på. Da tenker barna at dette er ok, siden mamma og pappa gjør det, eller de som jobber i barnehagen gjør det. "Barna gjør som vi gjør, ikke som vi sier", sa informant en.

Informant en jobber i en barnehage hvor de gir mye ros for positiv atferd, og prøver av og til å overse noen negative handlinger og prøver heller å lede barna over på noe de interesserer seg for. Et eksempel hun kom med var når personalet så at en gutt skulle til å slå et annet barn med spaden. Da fanget de guttens oppmerksomhet med en ball, og fikk ledet han over på noe han er interessert i. Informant to sa at de ansatte i hennes barnehage er svært deltagende i barnas lek, og de snakker mye om det å være venner og det at man skal si fine ting til hverandre. De har også hatt rollespill noen ganger med de eldste barna, hvor noen barn har spilt offer, og noen barn har spilt mobber. Dette sa hun var veldig effektivt fordi barna får sette seg inn i andre sine situasjoner og kjenne på hvordan det er og for eksempel bli utestengt fra resten av barna. Informant to sa at "vi jobber jo med forebygging av mobbing hele tiden når vi jobber med å lære barna sosial kompetanse, og hva

som er rett og galt". Informant to fortalte at å kunne gi barna samspillserfaringer for å lære de hvordan man for eksempel skal oppføre seg i lek blant annet er veldig viktig for og ikke bli ekskludert.

Informant tre var litt nølende når hun svarte, men fortalte at hun snakket med barna om vennskap som et forebyggende tiltak mot mobbing. "Vi har et vennsapsprosjekt pågående i barnehagen nå, hvor vi leser bøker om vennskap og har samtaler med barna om deres tanker og følelser rundt temaet. Hun sa også at hun tok det opp med foreldrene til barna det gjaldt for å prøve å jobbe sammen med de for å få slutt på den negative atferden til noen barn. "Foreldresamarbeid er forresten et veldig viktig stikkord i kampen mot mobbing", sa informant tre veldig tydelig. Hun mente at barnehagen måtte samarbeide godt med foreldrene for at de barna som har en tendens til å mobbe andre, eller har en generell negativ atferd skal få de samme konsekvensene hjemme som i barnehagen. "Det blir veldig feil hvis foreldrene godtar oppførsel som vi i barnehagen ikke gjør og omvendt, da forvirrer vi bare barna", fortalte informant tre videre.

Videre snakket hun om at de ansatte hele tiden måtte være tilstede, og de måtte vite hva som foregikk bak lukkede dører. "At de voksne er til stede er alfa omega" sier hun, og legger til at det er viktig at de voksne deler erfaringer og praksisfortellinger slik at flere får øynene opp på hva som skjer rundt omkring. Videre sier hun at det er viktig at barna kjenner seg trygge i barnehagen, for av og til kan negativ atferd hos enkelte barn bunne ut i at barna ikke har det så bra og kjenner seg utrygg. "Tydelige voksne er viktig for at barna skal kjenne seg trygge", fortalte informant tre videre. Hun mente det også var viktig at de ansatte viste barna at de tok slik negativ atferd på alvor, slik at både mobber og offer skjønner at dette ikke er akseptert. Informant fire snakket om hvor viktig det var at de ansatte, samt foreldre gikk foran som et godt eksempel og ikke snakket stygt om andre. Hun sa videre at det var lett å miste fokuset på bare barna, og at for eksempel man lett lot seg avbryte av andre voksne når man var i spill med barna. Hun kom med et eksempel: "Hvis vi hadde vært på ei forelesning med for eksempel en professor og telefonen din hadde begynt å ringe, hadde du ikke tatt den og snakket høyt og avbrutt denne professoren midt i ei forelesning. Men dette ser jeg tilfeller av i barnehagen at vi kan la oss avbryte hvis telefonen ringer når vi er midt i ei bok med et barn for eksempel. Jeg synes vi skal se på det som at vi har små forelesninger med barna, og ikke så lett la oss avbryte. Det er viktig at vi hele tiden viser barna en tilstedeværelse".

Alle informantene mente at personalet hadde nok kunnskap om mobbing, men det gjaldt bare å bruke det på riktig måte. Informant en og tre sa at de hadde hatt foreldremøter med tema mobbing, vært på kurs og snakket generelt mye om det i personalgruppa. "Det å ha samlingsstunder hvor barna skaper gode relasjoner til hverandre er også veldig viktig", fortalte informant tre. "Vi trenger ikke bruke ordet mobbing, for det er et veldig stort begrep som barna ikke helt forstår, men hos oss

snakker vi mye heller om vennskap. Det er viktig at barna kjenner en trygghet i barnehagen”, la hun til. ”Å få barna til å si fine ting til hverandre eller lage noe til hverandre synes jeg er en fin måte å skape relasjoner mellom barna på”, fortalte informant en. ”En annen måte å forbygge mobbing på er å få foreldrene til å møtes på fritiden sånn at barna kan prøve å danne gode relasjoner til hverandre utenom barnehagen”, påpeker informant to. Alle fire informantene snakker om inkludering, god kommunikasjon samt det å kunne si fine ting til hverandre.

Informant to nevner observasjon og refleksjon som et forebyggende tiltak som brukes i hennes barnehage. ”Det at flere av de ansatte gjør observasjoner, gjør at vi kan samtale om dette på personalmåte eller avdelingsmøte. Her kan vi legge frem ulike observasjoner og praksisfortellinger å samtale rundt disse for å finne ut om flere er av samme oppfatning. Vi kan også her bli enige om mulig tiltak vi skal sette inn, eller måter å håndtere saker på, slik at man håndterer de negative handlingene likt”. Informant fire sier også at det å bruke praksisfortellinger på personalmøter er en god måte å dele erfaringer på, og man kan da få høre om man for eksempel har håndtert en sak bra eller dårlig, og få tilbakemeldinger på hvordan andre ville gjort det.

Informant en og to nevnte at de barna som ikke hadde utviklet så god sosial kompetanse eller lekekompetanse ofte hadde en tendens til å bli utestengt fra leken. Informant en mente at dette kunne de ansatte forbygge ved å være deltagende i barnas lek. Her kan de ansatte bidra med å lære barna hvordan man kommer inn i leken, og sitter sammen med barna for å holde leken i gang. ”Det er viktig å lære barna god sosial kompetanse og lekekompetanse, på den måten kan de etter hvert holde i gang leken selv, uten hjelp av voksne, og de blir mer populære lekekompiser i barnehagen”, forteller informant to.

5.0 Drøfting

I drøftingsdelen vil jeg diskutere problemstillingen min; *Hva legger pedagogiske ledere i begrepet mobbing i barnehagen, og hvilke tiltak kan de iverksette for å forbygge mobbing?* Jeg vil drøfte teori om mobbing i barnehagen opp mot mine empiriske funn. Jeg vil starte med å drøfte hva pedagogiske ledere legger i begrepet mobbing i barnehagen og deretter hvilke forebyggende tiltak de bruker.

5.1 Hva legger pedagogiske ledere i begrepet mobbing i barnehagen?

Når informantene skulle definere mobbing i barnehagen var alle enige om at det var noe som måtte skje gjentatte ganger og over tid. Når informantene skulle nevne hva de så på som mobbing var de samstemte om at utestenging av lek, slåing og at noen hele tiden sa stygge ting til andre kunne utvikle seg til mobbing hvis det varte over tid mot det samme barnet. Dette samsvarer med definisjonene som finnes om mobbing i litteraturen. Dan Olweus (1997) definerer mobbing på

følgende måte: *”En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer”.*

Det virker som om mange mener at barnehagebarn er for små til å mobbe fordi de ennå ikke skal ha den modenheten som skal til for å gjennomføre bevisste handlinger som ekskluderer andre fra fellesskapet (Helgesen, 2014). Informant to, tre og fire var nølende med å kalle det for mobbing i barnehagen. Søbstad sier at dette er å gjøre barna en bjørnetjeneste, når det finnes så mange signal på mobbing også i barnehagen (Søbstad i Skram 2006). Informantene stilte også spørsmålsteget ved om barna i barnehagen forstod konsekvensene av det de gjorde. I følge Pettersen (1997) trenger ikke slik systematisk atferd innebære noen form for langsiktig planlegging. Det er nok at mobberen ”får det som han vil”, og det fortsetter å lønne seg for den som tar initiativet til det.

Informant en snakket om den skjulte mobbingen, og fortalte at dette var noe hun så på som den verste mobbingen fordi det ikke alltid legges merke til hos de som jobber i barnehagen. Med skjult mobbing mente hun at noen barn hadde makt over andre ved og bare sende andre barn ett blikk sånn at de fikk det som de ville. Dette kunne være ett blikk som sa at du ikke får være med å leke, eller at mobberen fikk det andre barnet til å gjøre noe som det egentlig ikke ville. Olweus (1997) sier at hvis en person er utestengt fra kameratgjengen, eller har vanskeligheter med å få seg venner snakker vi om indirekte mobbing. Han mener dette er viktig å følge med på, da dette er den mindre synlige formen for mobbing.

5.2 Forebyggende tiltak i barnehagen

Under dette delkapittelet vil jeg ta for meg forebyggende tiltak mot mobbing. Ut i fra svarene på empirien har jeg valgt å dele inn tiltakene i; sosialkompetanse/lek, samarbeid med foreldre, voksenrollen og observasjon.

5.2.1 Sosialkompetanse, lek og vennskap

I følge rammeplanen (2011) er tidlige erfaringer med jevnaldrende av stor betydning for barnas samspillsferdigheter. Barnehagen er dermed en viktig arena for sosial utvikling, læring og utvikling av vennskap. Sosial kompetanse handler om kunne samhandle positivt med andre. Denne kompetansen tilegnes ved at barna samspiller med hverandre, eller med voksne. Vi kan fort se om barna har denne kompetansen, ved å se på om de kan opprettholde vennskap eller ta initiativ til vennskap. Det er viktig at personalet i barnehagen gir alle barn varierte samspillserfaringer i løpet av barnehagedagen. Denne teorien samsvarer med det flere av informantene snakket om. Informant to fortalte at å kunne gi barna ulike samspillserfaringer for å lære de hvordan man for eksempel skal oppføre seg i lek blant annet er viktig for og ikke bli ekskludert fra kompisgjengen.

Informant to fortalte også at de har brukt rollespill noen ganger med de eldste barna, hvor noen barn har spilt offer, og noen barn har spilt mobber. Dette sa hun var veldig effektivt fordi barna får sette seg inn i andre sine situasjoner å kjenne på hvordan det er og bli utestengt fra resten av barna.

Informant to sa også at "vi jobber jo med forebygging av mobbing hele tiden når vi jobber med å lære barna sosial kompetanse, og hva som er rett og galt". I teorien kommer det frem at rollespill er et godt egnet verktøy når det kommer til forebygging av mobbing. Her står det også, som informant to sa noe om, at rollespill kan brukes for at barna skal få kjenne på kroppen hvordan mobbing kan være. Rollespill krever at barna lever seg inn i sine roller, og de som da spillere plagerer får virkelig kjenne på de aggressive følelsene, og de som spillere mobbeoffer får kjenne trykket fra plagerne. Improvisasjon er kjernen i et rollespill, og barna vil kjenne på de ulike følelsene på en sterkere måte enn i et ferdigskrevet stykke (Roland, 2014).

Informant en og to nevnte at de barna som ikke hadde utviklet så god sosial kompetanse eller lekekompetanse ofte hadde en tendens til å bli utestengt fra leken. Informant en mente at dette kunne de ansatte forbygge ved å være deltagende i barnas lek. Her kan de ansatte bidra med å lære barna hvordan man kommer inn i leken, og sitte sammen med barna for å holde leken i gang. "Det er viktig å lære barna god sosial kompetanse og lekekompetanse, på den måten kan de etter hvert holde i gang leken selv, uten hjelp av voksne, og de blir mer populære lekekompiser i barnehagen", forteller informant to.

Terje Melaas sier i en artikkel at i lek må barna forholde seg til hverandre og skape relasjoner. Har de ikke den kompetansen blir barna eksperter på å bli avvist. Han mener at her må den lekende voksne komme inn, og gjøre slik at ingen faller utenfor leken. Samme mann mener også at grunnen til at noen barn havner utenfor leken er mangel på felles opplevelser. "Vi har et vennsapsprosjekt pågående i barnehagen nå, hvor vi leser bøker om vennskap og har samtaler med barna om deres tanker og følelser rundt temaet", sier informant to.

5.2.2 Samarbeid med foreldre

Et godt foreldresamarbeid er også viktig med tanke på forebygging av mobbing. Helgesen (2014) skriver at foreldres bidrag er sentrale for god utvikling hos barna. Det er foreldrene som kjenner sine barn best, og hvis de kan bidra med refleksjoner og sitt kjennskap til eget og andres barn, kan dette føre til at man ser ting med nye øyne, og med andres synspunkter. Dette kan igjen føre til endringer, fordi man skjønner at de tiltakene som allerede er blitt gjort, ikke hjelper. Denne teorien samsvarer også med informant tre sine erfaringer. Hun fortalte at i barnehagen hvor hun jobbet var de opptatt av å samarbeide godt med foreldrene. Hun la trykk på hvor viktig det var at barna fikk de samme konsekvensene hjemme som i barnehagen når negativ atferd oppstod. Hun la til at dersom barna blir

behandlet ulikt ved tilsvarende oppførsel hjemme og i barnehagen, blir barna forvirret. "Hvis man jobber på denne måten får man ikke bukt med mobbingen", i følge informant tre. Olweus (1997) skriver at hvis både skolen, som i dette tilfellet blir barnehagen, og foreldrene gir negative reaksjoner på barnets mobbing, vil sjansene være større for at en endring vil kunne skje hos barnet. Det er også viktig at barnet får mye ros fra foreldrene, og blir verdsatt når de forholder seg til reglene. På den annen side er det også viktig at det blir gitt konsekvenser hvis den negative atferden fortsetter.

Informant tre var også opptatt av at foreldrene ble informert når barnet deres ble mobbet, eller var den som mobbet. Dette sier også teorien noe om. Olweus (1997) sier at når mobbing oppstår bør foreldrene til begge parter bli informert, og det er også tilrådelig å be om deres medvirkning for å få til forandringer. Et møte med foreldrene hvor man drøfter hvilke tiltak man kan iverksette for å finne en løsning på problemet kan være en god start. Videre sier han at foreldrene til begge parter bør møte, og et riktig steg på veien kan være å få til en god relasjon og et godt samarbeid mellom foreldrene til begge parter. "En annen måte å forbygge mobbing på er å få foreldrene til å møtes på fritiden sånn at barna kan prøve å danne gode relasjoner til hverandre utenom barnehagen", påpeker informant to. Videre sier Olweus (1997) at foreldrene kan prøve å påvirke barna på en god måte, og foreldrene til mobberen må gjøre det helt klart for barnet at de ikke aksepterer slik atferd. Foreldrene til offeret bør snarest ta kontakt med barnehagen om de har mistanke om mobbing som ikke er blitt informert om. Det er også viktig at foreldrene styrker barnets selvfølelse, og stimulerer barnet til å utvikle positive egenskaper.

5.2.3 Voksenrollen

Alle informantene mente at det viktigste tiltaket for å forebygge mobbing var at personalet var til stede, både psykisk og fysisk og at de var deltagende. Informantene var spesielt opptatt av den ansattes tilstedeværelse i leken, og at de ellers var til stede på plasser det ofte kunne forekomme mobbing. Utetiden er ofte en stor arena for mobbing, dette for at det er så store områder, og dermed er det ikke voksne tilstede på alle plasser til enhver tid. Alle informantene var enig i at mye voksenprat øker sjansene for at noen barn kan bli mobbet uten at de ansatte får det med seg. "At de voksne er til stede er alfa omega" sier informant tre, og legger til at det er viktig at de voksne deler erfaringer og praksisfortellinger slik at flere får øynene opp på hva som skjer rundt omkring. Videre sier hun at det er viktig at barna kjenner seg trygge i barnehagen, for av og til kan negativ atferd hos enkelte barn bunne ut i at barna ikke har det så bra og kjenner seg utrygg. Dahl (2015) skriver at barn som blir mobbet og barn som mobber trenger tydelige og trygge voksne. Hun referer til Dan Olweus sine råd når de voksne oppdager mobbing i barnehagen. Han mener det er viktig og ikke gå forbi barn som plager hverandre, da er dette en type atferd som barna tror vi aksepterer. Snakk direkte til

barna og møt blikkene deres, vær tydelig. Han sier videre at du skal være en voksen som bryr deg, barna trenger en sterk og tydelig voksen som både er støttende og sier hva som er akseptert atferd.

Informant en snakket en del om at de i hennes barnehage var blitt veldig flinke til å gi mye ros som et forebyggende tiltak mot mobbing. Hun fortalte at de prøvde å overse mye av den negative atferden, og la stor vekt på den atferden barna viste som var positiv. Olweus (1997) skriver at ros og vennlig oppmerksomhet fra lærerens side er viktig for å påvirke elevenes oppførsel. Dette kan også gjelde barnehagebarn. Mer ros i forbindelse med barnas oppførsel kan ha en god effekt på klimaet i barnehagen. Det er lettere for barn å ta til seg kritikk for uønsket atferd hvis man også blir verdsatt og føler seg likt. Man kan ha vanskeligheter med å gi ros til barn som veldig ofte utfører negative handlinger, selv om de også gjør ting som fortjener anerkjennelse. De voksne kan gi ros for at barna viser vennlighet og er hjelpsom, og dette er særlig noe de barna som ofte har en negativ atferd trenger.

Informant tre nevnte at hun brukte å snakke med barna om vennskap som et forebyggende tiltak. Hun fortalte at hun brukte ikke ordet mobbing til barnegruppa, men sa at hun heller fokuserte på vennskap og hvordan man skal oppføre seg mot hverandre. Vennskap er noe av det viktigste ansatte i barnehagen kan hjelpe barna med i kampen mot mobbingen. Voksne er viktige rollemodeller og tilretteleggere for vennskap. Manifest mot mobbing er et viktig tiltak i kampen mot mobbing utarbeidet av blant andre regjeringen. Dette er et forpliktende samarbeid mellom flere som skal styrke den lokale innsatsen for gode oppvekst- og læringsmiljø. Hensikten med prosjektet er å fremme vennskap, danne gode relasjoner og forbygge mobbing. Vi vet at voksenrollen er viktig for å forbygge mobbing i barnehagen, og dette tiltaket hjelper til med å sette fokus på hvor sentral voksenrollen er (Utdanningsdirektoratet, 2014).

Tiltak på mobbing går ut på å skape holdninger, og bygge normer mot mobbing (Roland, 2014). At de voksne som er rundt barna hver dag er gode forbilder er viktig mener alle informantene. Med gode forbilder tenker de spesielt på det at man ikke snakker stygt om andre, og at man snakker til hverandre med respekt. "Barna gjør som vi gjør, ikke som vi sier de skal gjøre", i følge informant en. Og som det kommer frem i avsnittet over, ansatte i barnehagen er viktige rollemodeller for barna.

5.2.4 Observasjon, refleksjon, tiltak, evaluering

Informant to nevner observasjon og refleksjon som et forebyggende tiltak som brukes i hennes barnehage. "Det at flere av de ansatte gjør observasjoner, gjør at vi kan samtale om dette på personalmøte eller avdelingsmøte. Her kan vi legge frem ulike observasjoner og praksisfortellinger å samtale rundt disse for å finne ut om flere er av samme oppfatning. Vi kan også her bli enige om mulige tiltak vi skal sette inn, eller måter å håndtere saker på, slik at man håndterer de negative

handlingene likt". Informant fire sier også at det å bruke praksisfortellinger på personalmøter er en god måte å dele erfaringer på, og man kan da få høre om man for eksempel har håndtert en sak bra eller dårlig, og få tilbakemeldinger på hvordan andre ville gjort det. I teorien står det at refleksjon skal være utfordrende, slik at nye tanker og ideer skal vokse frem, og av og til kan det gjøre vondt. Dette kan spesielt være vanskelig når man drøfter noe så alvorlig som mobbing i barnehagen, hvor man kan finne ut at noen voksne kan være med å opprettholde denne atferden (Helgesen, 2014).

"At de voksne er til stede er alfa omega" sier informant tre, og legger til at det er viktig at de voksne deler erfaringer og praksisfortellinger slik at flere får øynene opp på hva som skjer rundt omkring. Hvis man gjennom observasjon og refleksjon ser noe som ansatte eller kollegaer ikke har oppdaget, er det viktig å være raus overfor hverandres feiltrinn, og prøve å snu det til noe som kan bli positivt i fremtiden. Allerede dagen etter kan noen barn få det bedre fordi noen har gjennom refleksjon og dialog sagt ifra om noe som var viktig for at enkeltbarn skulle få muligheten til å få det bedre (Helgesen, 2014).

Tydeligheten til de voksne må tre frem slik at ord blir omgjort til konkrete tiltak (Helgesen, 2014).

"Tydelige voksne er viktig for at barna skal kjenne seg trygge", fortalte informant tre. Det er viktig at alle aktører er inneforstått med hva oppgavene innebærer, og dette må kommuniseres på en tydelig måte så det ikke blir misforståelser. Man kan både forebygge og stoppe mobbing ved å bruke observasjon, refleksjon, handling og evaluering (Helgesen, 2014).

6.0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg jobbet med temaet mobbing i barnehagen. Ved å ha kvalitative intervju med fire pedagogiske ledere, samt lest mye teori om mobbing skulle jeg svare på problemstillinga mi: *Hva legger pedagogiske ledere i begrepet mobbing, og hvilke forebyggende tiltak kan de iverksette for å prøve å forebygge mobbing i barnehagen?* Gjennom denne oppgaven har jeg da forsøkt å finne ut hva pedagogiske ledere legger i begrepet mobbing, og jeg har sett på ulike forebyggende tiltak mot mobbing i barnehagen. Dette har jeg gjort ved å drøfte empirien opp mot litteraturen.

Svært mange blir overrasket når barnehagebarn knyttes til mobbing, og dette har med at mange mener de som går i barnehage ikke ennå har den modenheten som skal til for å skjønne konsekvensen av å ekskludere andre fra fellesskapet (Helgesen, 2012). Ut fra empirien kan jeg også slå fast at de pedagogiske lederene liker dårlig å kalle det for mobbing i barnehagen. Alle informantene mente at mobbing var noe som måtte skje over tid, og gjentatte ganger mot de samme barna for å kunne kalle det for mobbing, noe som stemmer overens med Dan Olweus sin definisjon,

men likevel likte de ikke å bruke begrepet mobbing om så små barn. Dette fordi de ikke trodde at barna skjønnte konsekvensene av og blant annet stenge andre barn ut fra leken.

Når det kommer til tiltak, var det mange ulike svar fra informantene, men alle fire jobbet daglig med forebygging. Det gikk i å snakke med barna om vennskap og hvordan man skal være mot hverandre, deltakende voksne i leken, godt foreldresamarbeid, og det å gi barna samspillserfaringer slik at de har forutsetninger til å kunne utvikle god sosial kompetanse og lekekompetanse. Noen nevnte også det å gi barna mye ros, rollespill og at de som jobber i barnehagen fremstår som forbilder for barna. Siden vi nå vet med sikkerhet at mobbing starter allerede fra barna er i barnehagealder er det viktig at personalet jobber kontinuerlig med forebyggende tiltak. Oppgaven belyser at det jobbes mye med forebyggende arbeid i barnehagen.

Som en oppsummering kan jeg som nevnt tidligere si at pedagogene ikke liker å bruke begrepet mobbing i barnehagen, selv om de er fullstendig klar over at det også eksisterer mobbing i deres barnehage. For å forebygge mobbing i barnehagen mener de det aller viktigste er de ansattes tilstedeværelse, og dette spesielt i leken. Det må finnes deltakende voksne som hjelper barn i leken, gir barna varierte samspillserfaringer for å kunne utvikle god sosialkompetanse, samtidig som det er viktig at personalet bruker observasjon, refleksjon og evaluering for og hele tiden vite at hvert enkelt barn blir sett og hørt hver eneste dag. Manifest mot mobbing er et viktig tiltak utarbeidet av blant andre regjeringen, og hensikten er å fremme vennskap å danne gode relasjoner for å forbygge mobbing. Vi vet at voksenrollen er viktig, og dette tiltaket hjelper til med å sette fokus på hvor viktig voksenrollen er i barnehagen (Utdanningsdirektoratet, 2014). Det er viktig at barnehageansatte tør å kalle en spade for en spade. Oppdager man at noen blir utestengt over lengre tid av samme barn, kall det for mobbing, for det er nettopp det det er.

Dersom jeg skulle jobbet videre med denne oppgaven ville jeg hatt intervju og samtaler med barna, slik at jeg fikk høre deres meninger om temaet. I denne oppgaven er det et udefinert aldersspenn på barna, så hvis jeg skulle jobbet videre med oppgaven ville jeg sett om det fantes forskjeller i kjønn og alder. Jeg ville også prøvd å finne ut om det finnes ulike grunner til at barn mobber, og hvilke grunner det kan være. Det finnes ingen fasit på dette teamet, men det vi vet er at det er et viktig tema som også barnehagen må ta alvorlig.

Litteraturliste

- Dahl, H.G. (2015). *Skjer det mobbing i barnehagen?* Hentet 11.mars 2015 fra <http://www.fubhg.no/skjer-det-mobbing-i-barnehagen.4900451-179541.html>
- Dalland, O. (2010). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Gulbrandsen, L. & Eliassen, E. (2012). *Kvalitet i barnehagen. Rapport fra en undersøkelse av strukturell kvalitet høsten 2012*. Hentet 11.mars 2015 fra http://www.nova.no/asset/6157/1/6157_1.pdf
- Helgesen, M.B. (2014). *Mobbing i barnehagen. Et sosialt fenomen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jacobsen, D.I. (2013). *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jonassen, T. (2014). *De voksne må inn i leken for å gi barna den livsviktige lekekompetansen*. Hentet 7.mars 2015 fra <http://barnehage.no/pedagogikk/2014/11/den-livsviktige-leken/>
- Klepp, K.I., & Aarø, L.E. (2009). *Ungdom, livsstil og helsefremmende arbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lund, I. (2014). *"De er jo bare barn". Om barnehagebarn og mobbing*. Oslo: PEDLEX Norsk Skoleinformasjon.
- Pettersen, R.J. (1997). *Mobbing i barnehagen*. Oslo: SEBU Forlag.
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Roland, E. (2014). *Mobbingens psykologi. Hva kan skolen gjøre?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Rongved, E. (2015). *Mathias (2) ble mobbet i barnehagen*. Hentet 5.mars 2015 fra <http://www.familieverden.no/Oppdragelse/De-vanskelige-ennene/Mathias-2-ble-mobbet-i-barnehagen/>
- Pedersen, S., Sundwall, S., Arntsen, B., Vesthus, K. & Steen, K. (2015). *Kan man kalle det mobbing i barnehagen?* Hentet 5.mars 2015 fra <http://barnehage.no/pedagogikk/2015/02/kan-man-kalle-det-mobbing-i-barnehagen/>
- Skogen, E., Haugen, R., Lundestad, M., & Slåtten, M. V. (2009). *Å være leder i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.

Skram, D. (2006). Oppdraging og mobbing i barnehagen og på småskulesteget i Barnehagepedagogikk. Oslo: Det Norske Samlag.

Olweus, D. (1997). *Mobbing i skolen. Hva vet vi og hva kan vi gjøre*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Utdanningsdirektoratet. (2014). *Manifest mot mobbing*. Hentet 18. mars 2015 fra <http://magasinet.udir.no/2014/manifest-mot-mobbing-2/>

Forespørsel om å delta i bachelorintervju

Hei!

Mitt navn er Monica Eide Møster. Jeg studerer til førskolelærer ved Høgskolen i Sogn og Fjordane, og holder nå på å skrive min bachelor. I den forbindelse lurer jeg på om du kunne tenke deg å stille som informant i min oppgave? Jeg skal intervju 4 pedagogiske ledere.

Temaet for intervjuet er mobbing i barnehagen. Jeg ønsker å bruke lydopptak under intervjuet sånn at jeg slipper å sitte og notere alt underveis, og det gir meg også bedre kontakt med deg som informant. Det sikrer også at jeg får med meg alt som blir sagt, og jeg kan høre på det flere ganger i etterkant. Opptaket blir slettet straks etter at min oppgave er blitt godkjent. Alle informanter blir anonymisert i oppgaven.

Jeg ønsker å utføre mine intervju i perioden 16-20 mars 2015.

Intervjuet kan vare opp mot 45 min.

Om du har spørsmål kan du ta kontakt med meg på epost: monica_em88@hotmail.com, eller på tlf 97092048.

Du kan også kontakte min veileder på høgskolen om noe skulle være uklart: dag.skram@hisf.no

Hilsen Monica Eide Møster

TEMA: Mobbing i barnehagen

1. Kan du fortelle litt om bakgrunnen din, i forhold til utdanning og hvor mange år du har jobbet i barnehage?
2. Hva legger du i begrepet mobbing i barnehagen? (hva gjør barna når du ser på det som mobbing).
3. Hvis 3 jenter leker sammen, og ei annen jente spør om å få være med, men får blankt nei av de 3 andre. Opplever du det som mobbing? Og hva gjør du eventuelt i en sånn situasjon?
4. Har du opplevd at noen i barnehagen din har blitt mobbet? Har du eksempler/praksisfortellinger?
5. Hva gjør du når du ser at noen av barna blir mobbet?
6. Hvor opplever du at barna har det fra? Media, foreldre, søsken, andre barn i barnehagen...
7. Hvordan prøver dere å forebygge mobbing i barnehagen din?
8. Blir foreldrene informert når et barn blir/eller mobber? Og hvordan gjør dere det?
9. På hvilken måte mener du at foreldrene kan hjelpe til med å forebygge mobbing?
10. Er mobbing et tema dere tar opp i personalgruppa/barnegruppa? Hvis ja, har du eksempel på det?
11. Synes du personalet har nok kunnskap om mobbing i barnehagen?
12. Hva kan gjøres for at pedagogiske ledere får mer kunnskap om mobbing, og på den måten være med å forebygge mobbing i barnehagen?
13. Har du andre eksempler på tiltak som kan være med å forebygge mobbing blant barnehagebarn?
14. Er det ellers noe du vil legge til?

SAMTYKKESKJEMA

Jeg gir med dette samtykke til at studenten kan bruke informasjonen som kommer frem under dette intervjuet. Det som blir brukt i oppgaven skal være anonymt slik at man ikke skal ha mulighet til å vite hvilken barnehage informanten kommer fra. Studenten får lov til å bruke båndopptaker under intervjuet for å sikre seg informasjon.

All skriftlig dokumentasjon samt lydopptak vil bli slettet etter at oppgaven er blitt godkjent.

For spørsmål eller informasjon kontakt veileder: Høgskulen i Sogn og Fjordane,
v/Dag Skram, e-post: dag.skram.hisf.no

Sted/dato:

Sign. informant:

Sign. student: